

УДК 727.7

В. Г. Топорков,*к. арх., доцент***О. І. Башкірцева,***Полтавський національний технічний університет імені Ю. Кондратюка*

ОСОБЛИВОСТІ АРХІТЕКТУРНО-ОБРАЗНОГО ВИРІШЕННЯ МУЗЕЇВ АВІАЦІЇ ТА КОСМОНАВТИКИ

Анотація: проведено аналіз архітектурно-образного вирішення музеїв авіації та космонавтики; розглянуто закордонну та вітчизняну практику проектування та будівництва, обґрунтовано необхідність узагальнення прийомів формування архітектурно-образних характеристик музеїв авіації та космонавтики.

Ключові слова: музей, авіація, космонавтика, образно-стильове вирішення, композиція.

Постановка проблеми. Історія освоєння повітряного простору та космосу – одна з найбільш значущих досягнень людства. Авіація і космонавтика є складовою науково-технічної революції, яка розпочала свій відлік у минулому столітті. Розвиток космічної та авіаційної діяльності веде за собою істотні соціальні наслідки, що є складовою різних сфер життя людини та включає в себе як матеріальне, так і духовне життя. Музеї, зберігають спадщину технічних досягнень, репрезентують суспільству нові перспективи розвитку техніки, сприяють розвитку інтересу до них у суспільстві. В повній мірі це стосується авіації та космонавтики. В наш час різноманітність технологій, пристроїв, зразків техніки досягла великої кількості. Ознайомлення людей з цією галуззю техніки є важливим для суспільства, освіти, науки. Створення закладів музеїв авіації та космонавтики є важливим та актуальним.

Зв'язок роботи з науковими програмами, темами. Проведене дослідження є складовою частиною плану науково-дослідних робіт кафедри дизайну архітектурного середовища ПолтНТУ з наукового напрямку „Проблеми гуманізації архітектурно-містобудівного середовища”.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Нечисленність досліджень багато в чому пов'язана з відносною молодістю космічної галузі і самих музеїв космонавтики, більшість з яких було створено після початку космічної ери, тобто у другій половині ХХ століття. Тему збереження культурної та науково-технічної спадщини можна простежити в роботах: Садим В. А. [2], Т. Г. Кіселевой, А. П. Маркова, Л. В. Петрова, Ю. Д. Красільнікова, В. А. Віноградовой, И. К. Кучмаевой, Э. А. Шулеповой та ін.

Мета статті – виявлення основних прийомів архітектурно-образного вирішення музеїв авіації та космонавтики.

Виклад основного матеріалу. Музей – постійна некомерційна установа, покликана служити суспільству і сприяти його розвитку, доступна широкій публіці, займається придбанням, зберіганням, популяризацією та експонуванням музейних предметів з метою задоволення духовних потреб населення.

Музеї які виникли у XV - XVI ст., поділяються на типи: науково-просвітницькі, дослідницькі, навчальні (за профілем - історичні, технічні, сільськогосподарські, природно-наукові, мистецькі, літературні), меморіальні, комплексні, краєзнавчі й ін. Також створюють музеї з окремих розділів науки (геології, палеонтології, зоології, океанографії) та техніки (космонавтики, планеризму, авіації, судно- та автомобілебудування тощо) [1]. У XVII-XVIII ст. формуються чисельні приватні колекції які створили основу державних національних музеїв XIX ст. В повній мірі цей процес продовжився у XX ст. та на початку XXI століття.

Профіль музеїв визначається основним змістом його фондів і зв'язком з тією чи іншою галуззю науки, мистецтва або виробництва. Дедалі більша кількість музеїв сучасності еволюціонує у категорію "Комплексні музеї". Комплексні музеї – це музеї, що поєднують ознаки двох і більше профілів.

Музеї авіації та космонавтики відносяться до науково-технічних музеїв.

Науково-технічні музеї це різноаспектна група музеїв технократичного профілю, що збирають, зберігають, вивчають, експонують та популяризують досягнення в галузі науки та техніки. Як правило вони пов'язані з історією і практикою розвитку техніки та технологій, а також – із життям і творчим генієм визначних експериментаторів, винахідників і вчених [3].

Науково-технічні музеї за обсягом охоплення галузей науки і техніки поділяються на такі підтипи:

а) багатопрофільні – музеї, що документують історію науки і техніки в цілому;

б) галузеві – музеї, присвячені окремим галузям науки, техніки і технології промислового виробництва.

Існують три основні групи науково-технічних музеїв:

камеральні колекційні – експонують моделі та інженерно-технічні досягнення (машини, механізми, устаткування, прилади, зброю, технологічні лінії тощо);

просто неба – це музеї що представляють спадщину визначних візирів галузевої техніки та устаткування;

меморіальні – пов'язані із життям і творчим генієм визначних учених і винахідників.

Музеї тісно пов'язані з історією та життям свого краю, його історією. Створення музеїв техніки і зокрема авіації та космонавтики є доцільним в Україні [4].

У сучасній світовій музейній мережі пов'язаній з технікою є кілька типів музейних установ: це музеї космонавтики, музеї авіації і космонавтики, космічні центри, меморіальні музеї, планетарії, науково-технічні центри, а також численні музеї різних профілів, які мають експозиції з історії космонавтики.

Одним із достатньо відомих науково-технічних музеїв України є Державний музей космонавтики ім. С. П. Корольова в м. Житомир. Це найбільший український музей космонавтики, що поєднує риси камерального колекційного та меморіального науково-технічних музеїв. Він складається з двох частин: меморіального будинку-музею С. П. Корольова та павільйону космічної техніки "Космос". У фондах музею розміщено понад 7 тис. експонатів, з них 1,5 тис. унікальні (не мають аналогів).

В світі спостерігається значне зростання уваги до будівництва музеїв авіації та космонавтики. Що підкреслює їх значення в просвітницькій діяльності та популяризації технічного прогресу. Розвинені країни для демонстрації своїх досягнень в техніці вважають обов'язковим мати національні та регіональні музеї даного профілю. Окремі приклади таких будівель, та їх образно – стилістичного вирішення розглянуто нижче (рис. 1).

1. Проектна пропозиція Пекінського музею авіації. Його планується розташувати на території університету авіації та космонавтики. Площа будівлі 9700 м² розподілена на виставку в приміщенні і під відкритим небом. Внутрішній простір складається з західної та східної зали які займають прощу 600 м². Фасади будівлі стримані, та мають натяк на класичну архітектуру. Головний фасад є симетричним відносно центральної вісі, на якій розташований вхід до музею. Портал з аркою закріплює центральну вісь. Перший поверх рустований і відділений міжповерховим карнизом. Головною темою фасаду є вертикальні пілястри, які чергуються з подовженими віконними отворами. Будинок має розвинений карниз. Образ будується на монументальності та статичності.

2. Проект – пропозиція польського музею авіації своїм образним вирішенням нагадує «паперовий літак», що створює пряму асоціацію із літальним апаратом. В проекті використовується суцільне засклення, що дозволяє проглянути внутрішній простір із зовні і тим самим запрошуючи

відвідувачів до виставки. Образ динамічний, експресивний, чому сприяє і складна конструктивна схема.

№	Країна, рік	Назва	Зображення
1	Китай (Проект)	Пекінський музей авіації	
2	Польща (Проект)	Музей авіації	
3	Китай (Проект)	Авіаційний клуб	
4	США. 1976р.	Вашенгтонський музей авіації і космонавтики	
5	Китай (Проект) 2010р.	Конгресно-виставковий центр	
6	Россия (Проект)	Центр космічного туризму «Циолковский»	

Рис.1 Приклади проектування та будівництва музеїв авіації і космонавтики

3. Гонконгський авіаційний клуб складається з центрального коридору – виставкової зали. Виставка-коридор розгалужується в середині, де планується виставляти літаки. Дах підкреслює внутрішній простір та розгалуженість внутрішнього простору будівлі музею. З північного фасаду розташовані ворота, що дозволяють переміщувати літаки з зовні у середину. Складний образ побудовано на ритмічному повторенні однотипних елементів в стилі хай-тек.

4. Вашингтонський музей був заснований Смітсінівським університетом на Національній алеї. Автор проекту – Гіо Обата. По зовнішньому вигляду будівля перегукується з сусідніми будівлями та є достатньо стриманою. За основу композиційного рішення було взято куби з'єднані скляними вставками. Стіни облицьовані рожевим мармуром зі штату Теннесі, західна стіна є повністю зашклена. В архітектурно-образному рішенні домінує монументальність і статичність, що обумовлено статичністю кубічних об'ємів експозиційних залів.

5. Проект розроблено для Китаю у 2010р. Будівля музею з конгрес-центром призначена для проведення міжнародних конференцій і симпозіумів з залученням спеціалістів у сфері космонавтики. Її образно-стилістичне вирішення нагадує інопланетний корабель, що приземлився в живописній місцевості. Об'єм включає в себе декілька блоків що сполучаються між собою коридорами і які проходять вище рівня землі, а це дозволяє безперешкодне пересування відвідувачів. Бокові стіни з перфорацією вікон мають підкреслено технічний, індустріальний характер.

Консольне розташування об'єкту теж сприяє створенню динамічного виразного образу.

6. Одним із характерних прикладів є конкурсний проект центру космічного туризму, що розташований в Росії в районі Архангельську. Будівля являє собою багатофункціональний комплекс. В основу художнього образу покладено образ птаха, що летить. Зверху можна побачити, що будівлі розташовані між собою у формі віял, що створює відчуття мерехтіння пір'я. Фасади - прозорі оболонки. На 6 корпусах розташовані сонячні батареї, які забезпечують комплекс електроенергією. 45-метровий пілон - образ ракети, а ванти підкреслюють рух.

Розглянуті приклади вказують на те, що об'ємно просторове вирішення об'єктів даного типу, є різноманітним. Також можна відзначити, що в ході вирішення проблем архітектури автори спиралися на планувальні рішення які відштовхуються від виду та типу експозиції, її кількості.

Всі об'єкти за своєю поверховістю відносно однакові, що також залежить від роду та габаритів представлених експонатів. В кожному із розглянутих музеїв є значний отвір (ворота) для транспортування великої техніки, її

безперешкодного переміщення у зали. В даних об'єктах широко використовується скло, що додає сучасності і вказує на новітню галузь техніки, який присвячено музей. Скло дозволяє бачити виставкові експонати із зовні, а це сприяє зацікавленню людей музейною експозицією. Естетичні якості несучих конструкцій (консоль, вант) теж залучаються до формування динамічного образу будівлі.

Певний вплив на творчій пошук у створенні виразного образного рішення має територіальне розташування об'єкту. Будівлі які розташовані у щільному міському середовищі вирішуються більш стримано, з урахуванням характеру оточуючої забудови. Об'єкти, що розташовані на вільних ділянках зростають у своїх габаритах та динамічності форм.

Висновок. До особливостей музеїв авіації та космонавтики можна віднести наявність великого внутрішнього простору значної висоти, що безумовно пов'язано із бажанням розмістити певну кількість експонатів в натуральну величину (літаки, ракети, двигуни), які мають відповідні розміри. Як правило такі музеї мають і відкритий майданчик для експонатів, де демонструються зразки техніки, що не псуються на відкритому повітрі. Аналіз архітектурно-образного вирішення музеїв авіації та космонавтики дозволяє зробити висновок, що сталого підходу до вирішення композиції даного типу будівель на сьогодні не сформовано. Мають місце, як статичні монументальні рішення, так і динамічні експресивні варіанти. Можливо такий сталий підхід ніколи і не з'явиться, що в цілому можна було б пояснити унікальністю самої сфери діяльності людей по вивченню космічного простору, що постійно вимагає і унікальних архітектурно-образних рішень будівель відповідного профілю.

Перспективу подальших досліджень становить вивчення еволюції образно-композиційних рішень музеїв авіації та космонавтики.

Література

1. Типологія громадських будівель і споруд: посібник (для студ. вищ. навч. зал.) / Л. М. Ковальський, В. М. Лях, А. Ю. Дмитренко, та ін. – К.: Основа, 2012 – 272с.: іл.
2. Садим В. А. Историко-культурное наследие космонавтики в отечественных и зарубежных музеях: проблемы трансляции: автореф. дис. канд. культур.: 24.00.03 / Садим В.А., - К, 2005.- 192 с.
3. Кожина Л. М. Разработка научных основ музейного дела в области истории техники: автореф. дис. канд. тех. наук: 07.00.10/ Кожина Л. М., 1997.

4. Буренина О.Д. Абсурд і мотив повітроплавання в літературі та візуальних мистецтв 1900-1930-х років / Новини російського державного педагогічного університету ім. А.І. Герцена. – 2005 - № 11 / том 5.

5. [Електронний ресурс] – Режим доступу до сайту: <http://pidruchniki.ws/12281128/kulturologiya/naukovo-tehnicni>

Аннотация

Статья посвящена изучению архитектурно-образного решения музеев, а именно были рассмотрены зарубежную и отечественную практику проектирования и строительства, обоснована необходимость обобщения приемов формирования композиционно выразительных музеев авиации и космонавтики.

Ключевые слова: музей, авиация, космонавтика, образно-стилевое решение, композиция.

Annotation

An article is devoted to study architectural and imaginative solutions of museums. The foreign and domestic practices of design and construction were considered in the work. The necessity of generalization of methods of formation of expressive composition Air and Space Museum was substantiated.

Keywords: museum, aviation, space, image-style solution composition.

УДК 711.459.6 711. 122

З. В. Лукомська,
канд. архітектури, доцент
кафедра реставрації архітектурної і мистецької спадщини
національного університету "Львівська політехніка"

ОСОБЛИВОСТІ ІСТОРИКО - МІСТОБУДІВНОГО РОЗВИТКУ МІСТА СТРИЯ

Анотація: розкрито проблему розвитку історичного міста Стрия, що знаходиться у Львівській області. Досліджено цінні елементи містобудівної спадщини, які походять з періоду закладення міста (XV ст.) та котрі були знівельовані від часів приходу австрійської влади і до тепер. На основі проведеного аналізу історичних джерел зроблені висновки стосовно історико - містобудівного розвитку міста та вперше представлені в літературі предмету.

Ключові слова: історико-містобудівний розвиток, історичне місто, цінний історичний об'єкт.